

ELIZABETH WILSON

— EEN INTERVIEW

Hoe zou je de verhouding vrouwen en staat op theoreties nivo beschrijven?

Ook in Groot-Brittannië zijn over dit onderwerp onder feministen heel wat diskussies gevoerd. Mijn eerste boek ('Women and the Welfare State' (1977) red.) moet als een reflectie op dit debat gezien worden. De staat werd hierin afgeschilderd als een machine, die de levens van vrouwen organiseert. Ik moet achteraf bekennen dat deze staatsopvatting te monolithies is. Nu zie je dat de feministiese diskussie over de staat de 'grote theorieën' op dit gebied, zoals die van Poulantzas en Althusser, links laat liggen. Wel zijn er groepen vrouwen bezig met het formuleren van een sociaal politiek beleid, op een manier die door sommigen als reformisties bestempeld wordt, maar die in mijn ogen heel belangrijk is. Vrouwen lijken in deze tijd meer geïnteresseerd te zijn in de dagelijkse strijd om te overleven en ze hebben meer oog gekregen voor hoe de staat afhankelijk is van het gezin en dus van vrouwen.

De relatie vrouwen en staat hangt samen met de vraag hoe vrouwen zich de staat denken. Dit staatsbeeld is duidelijk minder monolithies geworden. De nuances van het staatsoptreden, bijvoorbeeld in de relatie tussen sociale voorzieningen en huishoudelijke arbeid, worden in de diskussie betrokken. Deze theoretiese verschuiving is terug te vinden in de praktijk van de vrouwenstrijd.

'De politiek van de regering is direkt gericht tegen de arbeidersbeweging en raakt indirekt vrouwen' is een belangrijke stelling in jouw lezing. Hoe indirekt is die relatie tussen vrouwen en staat?

Het ligt ingewikkeld. De Tory-regering is in de eerste plaats bezig met het herstrukturieren van het kapitaal en valt met name de arbeidersklasse aan. In de kontekst van de vrouwenbeweging moet dit duidelijk gesteld worden, vind ik. Binnen de vrouwenbeweging heerst een soort 'slachtoffer-kultuur', wat zijn uitwerking heeft op de analyses over hoe de Tory-regering vrouwen onderdrukt. Ik vind dat je je op de feiten moet baseren. Je moet weten hoe het precies in elkaar zit, anders loop je grote kans tegen de verkeerde vijand te strijden.

Wij weten dat werkloosheid onder vrouwen sneller toeneemt dan die onder mannen. De oorzaak daarvan ligt eerder in bezuinigingen op de overheidssektor dan in een beleid van Thatcher om alle vrouwen naar huis te sturen. Feministen zouden voor dit soort dingen meer oog moeten hebben. Naar de buitenwereld toe moeten we uiteraard de nadruk leggen op de nadelige effecten die de crisis op vrouwen heeft.

Maar dit heeft ook zo zijn uitwerking op de wijze waarop vrouwenstrijd gevoerd moet worden?

Ja, ik denk bijvoorbeeld dat vrouwen haar positie in de vakbonden versterkt hebben. Het is nodig gebleken om prioriteiten te stellen en hardnekkig op alle fronten - dus ook binnen de bonden - te blijven wijzen op b.v. het recht van vrouwen om te werken. In de organisatie van de 'people's march for jobs' is bijvoorbeeld hard geknokt om er voor te zorgen dat het vrouwenvraagstuk serieus genomen werd. Er leefden binnen de vakbondsgelidingen van die organisatie nog heel wat achterlijke ideeën over vrouwen. Maar naarmate er binnen de Labourmovement meer feministen georganiseerd zijn, krijgt het vrouwenvraagstuk meer gewicht.

Versterking van de positie van vrouwen binnen de vakbonden noemde je een perspectief voor vrouwenstrijd. De schrijfsters van 'Beyond the fragments' doen voorstellen, zoals samenwerking van alle kleine linkse partijen. Dit veronderstelt, volgens mij, een onproblematies samengaan van feministen en socialistes, en het gevaar dreigt dat feministiese strijd weer naar het tweede plan wordt verschoven. Wat vind jij?

Ik vind het ook erg problematies. In de Labourmovement is er nog zo'n lange weg te gaan. Ik ben zelf niet erg thuis in de vakbonden, maar heb vele vrienden die dat wel zijn. 'Beyond the fragments' gaat voorbij aan de belangrijkste vragen, bijvoorbeeld het feit dat er achterlijke ideeën leven bij de mannen in de vakbonden.

Als je begint om het leninistische model in z'n geheel terzijde te schuiven, dan sluit je sowieso delen van links uit. 'Beyond the fragments' gaat niet in op de problemen van de Labourpartij die toch de partij van de arbeidersklasse in Engeland is.

Bovendien vertegenwoordigt 'Beyond the fragments' een nogal romantiese visie op feminisme, alsof wij al die problemen al opgelost hebben - hoe we ons organiseren bijvoorbeeld. Terwijl de organisatie binnen de vrouwenbeweging juist één en al chaos is! Ik heb vaak gewenst dat de vrouwenbeweging een meer formele organisatiestructuur bezat, zodat ze formeler zou kunnen reageren op alles wat er gebeurt. Maar ja, zoiets kan natuurlijk niet en moet ook niet.

'Beyond the fragments' is nogal naïef op dit punt. Opvallend was, tijdens de conferentie vorig jaar over dit boek, dat juist mannen zich erg tot dit boek aangetrokken voelden, en fe-

ministen teleurgesteld waren, omdat het feminisme weer onder tafel dreigde te raken. Mannen waren enthousiast omdat ze nu eindelijk toegang kregen tot die prachtige vrouwenbeweging waar ze tot dan toe buitengesloten waren geweest. Toegeven dat er een kontradiktie zit in de verhouding tussen mannen en vrouwen, was er toen helemaal niet meer bij: over strijden tegen macho-houdingen van mannen binnen de organisatie werd niet gerept.

Hoe denk jij dat de ervaringen van de vrouwenbeweging ingezet kunnen worden in 'the making of socialism'?

Ik ga in grote lijnen akkoord met de teneur in 'Beyond the fragments', in die zin dat ik denk dat vrouwen meer geschoold zijn om op voet van gelijkheid met mensen om te gaan. Mannen zijn zeker in een organisatie altijd geweldig gepreokkupeerd met de vraag wie de leider is; vrouwen houden zich daar veel minder mee bezig. Op dit vlak hebben vrouwen mannen én het socialisme zeer veel te bieden. Ook het omgaan met kinderen, zoals vrouwen dat kunnen, zal binnen het socialisme een belangrijke plaats in moeten nemen als iets waar de hele maatschappij zich mee bezig dient te houden. In de discussie over feministiese vormen van organisatie tegenover het leninistische model staat voor mij vast dat in een technologiese samenleving een centraal orgaan noodzakelijk is. Ik kan me niet voorstellen dat het leven zo veel eenvoudiger kan worden dan nu, dat we het zonder een centrale regering zouden kunnen stellen.

Dat brengt ons op de vraag of er een maatschappij mogelijk is die niet onderdrukkend is voor vrouwen. Voor ons impliceert dat de vraag of er een maatschappij mogelijk is zonder centraal gezag. Want zoiets als bevolkingspolitiek kan nodig zijn, maar is tevens onderdrukkend voor vrouwen.

Het recht om te kiezen (b.v. het recht op je eigen lijf) is eigenlijk een erg individualistische leus. Er is volgens mij geen enkele maatschappij die er in geslaagd is om de bevolkingsgroei onder kontrôle te krijgen. Ik vind het moeilijk om een antwoord te geven op dit probleem. Het is mij wel duidelijk geworden dat de verzorgingsstaat mensen heeft teleurgesteld, juist vanwege het patriarchale en autoritaire karakter van de diverse instituties, waardoor de verzorgingsstaat steun verspeeld heeft. Terwijl je je toch een socialistiese maatschappij kunt voorstellen waar relaties met b.v. een institutie als het ziekenhuis op egalitaire basis verlopen. Het is mogelijk een verhouding met de staat voor te stellen die functioneel is en egalitair naar de konsumenten toe. Maar wat de verhouding socialisme-feminisme betreft, voel ik me nogal gespleten. Enerzijds voel ik me socialist. Het rassenconflict en het probleem van kernwapens kunnen alleen begrepen worden vanuit een socialisties perspectief. Maar feminisme kan

zich niet onproblematies verhouden tot socialisme. Dit wordt voor mij steeds moeilijker. Ervaren jullie dat ook niet zo?

Ja zeker. Een ander probleem waar wij als feministen mee worstelen is dat juist in deze tijd waarin t.g.v. de crisis reusachtige problemen zijn ontstaan, feministiese eisen een soort van luxe lijken te zijn.

Mijn tweede boek gaat daar met name over. Misschien had ik dat duidelijker moeten maken. Het is moeilijk voor vrouwen om zich met feminisme bezig te blijven houden ten tijde van de crisis. Je begint je egoïsties te voelen wanneer je je met je eigen situatie bezighoudt, terwijl er om je heen de meest afschuwelijke dingen plaatsvinden. Ik vind dat het moet, maar het is moeilijk voor feministen. Bovendien zijn we zo gesocialiseerd om ons meer zorgen te maken over anderen dan onszelf.

Terug naar het patriarchale karakter van de staat. Volgens Engels ontstond de staat als gevolg van de klassenstrijd en oorlogen tussen de naties. Een derde macht moest ten gunste van de machthebbers de reproductie van de maatschappij in z'n geheel garanderen. Een van de elementen van deze derde macht is het monopolie van geweld. Wij denken dat dit geweldsmonopolie ook speelt met betrekking tot vrouwen. De staat delegeert dit geweldsmonopolie aan individuele mannen. Dit zou er op kunnen wijzen dat de staat in haar mechanismen en in haar structuur patriarchaal is. Wat denk jij hiervan?

Dat is erg interessant. Het ligt ingewikkeld, de staat is ambivalent ten opzichte van geweld. Met de ene hand wil ze geweld stoppen, met de andere oefent ze geweld uit. Dit is weer een voorbeeld van een kontradiktie waar vrouwen gebruik van moeten maken. Vrouwen moeten de liberale staat, waarin ze gezegd worden individuele wezens te zijn, dwingen naar haar eigen logica te handelen. Veel patriarchale veronderstellingen, b.v. dat mannen worden geacht het gezag op vrouwen en kinderen in het gezin uit te oefenen, staan op gespannen voet met liberale assumpties en worden daardoor ondermijnd. De vrouwenbeweging moet de staat dwingen naar haar eigen ideologie te handelen. Hierin ligt een belangrijk perspectief voor vrouwenstrijd.

*(interview en weergave: hanneke stasse/
trees mom)*